

Incepit tractat⁹ de eruditōne confessorum Mgr⁹
Joh⁹ Gerson. Cancellari⁹ parisieñ.

HSi virt⁹ quā assuetatio gingmē
certius q̄ ars op̄e. nō m̄chil tamē
p̄dest artis tr̄dicō apud eos q̄ non
dū p̄feci sūt in virtute. hoc in arte
quōlib; p̄spiciū est. Et qm̄ ars arcū ē regimen
aiaz p̄serti in confessioib; audiēdis. Studiū q̄ sclā
gnales oſideācōes tradē breuīt & distinc̄tē. q̄s
ē p̄ficias expientia docente agnoui. Induxit
hoc agē me nō mediocter. q̄ paucos hattenuis
rep̄i q̄ p̄fecte vñq̄ & integrē confessi fuerūt. causa
exīte i multis vñ negligētia vñ igratia confessor⁹

PRIMA oſideātio p̄uidat ante omia confessor⁹
pur⁹ ē q̄ purgādis aiabus īmūgilat. Spē
quoq; sui laboris et proficiendi circa alios. nō
in propria. s̄ diuīma virtute reponat. Memine
rit iugiter. quoniam neq; q̄ plātat neq; q̄ rigat
est aliquid. sed qui incrementum dat cr̄stus.
Et q̄ m̄si spirituſſandus cordi assit audientis
īmuanum laborat līngua loquentis. Oret igit̄
crebro prout sapiens de corporali medico con
fūlit. quatenus dirigatur opus suum a deo ut
eiusdem virtute roboretur et crescat. Secun
da collocet se confessor in arte seu speculo rati
onis abstrahens semetipsum quantum potuerit

ab homine exteriori tam in se quam in aliis ut spū
ambulet et non carne ne forte illeat formis cor
porum fiat ipse laqueus pditionis sibi h̄i totus
in anima prospicienda qualitate spiritualiter
invigilet. non attendes discretionem seruū vel
formarum. Alioquin quid ei proderit si vniq̄
sum mundum lucretur. anime vero sic detinē
tum paciatut. **T**ercia cōplete erga quemlib;
sibi cōfidentem sollicitū confessoris officium n̄l
precipitanter aut in solo transcurso volans sed
morositate pugili. omnia plene examinans di
judicans qz. memorie quoqz cōfidentis que di
cenda imponenda re fuerint. ea diligenter repeti
tione reponēs infigat. Quippe eligibilis ē pau
tos audire complete quam multos impfecte. cum cō
scientiarum scrupulis non tā expedire quam impe
ditos plerumqz relinqueret. imitetur in hoc deū
cuius pfecta sunt opera. Mallem namqz si cura
tus essem multoz differre cōfessiones post pa
scha. etiam ubi quida; non redirent quam qz cecos
cecius seducerem dum p vere absolutis ipsi nō
redire absoluti se gererent. **Q**uarta ostendat cō
fessor in operibus nichil in confessi querere nisi
salutem animarum suarum et solutionem liberā
a laqueis peccator. ita nichil questus redolens
gratis accepit. gratis det nichil ad mūdanam
ostendat gratiā. pauperib; eque sicut diuitib;

se tradat et offerat turpibus et pulchris inde
dis ut doctis. nisi forte pro quanto maior inde
fructus honoris dei speraretur. proderit supra
modum huc sinceritas recte intentionis magis
aliquis spiritualis fieri. eo etiam populi corda
virtuosius ad se tribuit. **¶** Quinta expedit ut con-
fessor zelans animas obtineat a prelato subdi-
torum suam in casibus reseruatis potestate seu
relaxacionem. precipue ubi sunt casus publici et
scandalosi. Reperiuntur itaque paucissimi qui non
inciderunt in aliquem talium casuum qui omnium
ter reseruantur. Scientes vero ipsi confessi seip-
sos non debere remitti deinceps ad alterum libe-
tius et ceterius omnia detegunt. Confessor etiam
similiter eos presumit liberius interrogare de
singulis plenis quoque sanare simul et semel ipsos
absoluendo ostendit. **¶** Sexta sciat confessor oia
peccatorum genera et species tanquam medicus doc-
tissimus spiritualium egreditur. Preterea quater hoies
diuersorum statuum et variorum officiorum petere possunt
nullatenus ignorent. Et quodque ad huc cognoscenda
facili sunt tractatuli. Attamen aliquantum sunt que non
tuto committuntur scripto aut verbo publico propter
euangelium quodam scandalum. Si ea secrete discant
ipi quorum intentus hoc non nescire sic medicos moebet
cum valetates queat non ignorare. Aliter neque quo
pacto sibi confessos prudenter ac diligenter interrogabit

Instruetq; confessor ad suorū rememorationem
criminū hoc maxime est in peccatis carnis extē
ordinarīs qualia exptum est vix vñq; dīcī in
confessione a culpabilibus in eis nisi cautissima
arte premoneantur. interrogentur capiāturq;
Et certe necesse est. ut confessor habeat artq;
hanc obsecrandi alias in cantandi spirituale
ad educendū colubrum talē pestiferū tortuosū
et virulentum ab anima ipsius. aut ipsa sine du
bio peditabitur. et ut crebrū eñno morietur.
Nec reputo audiendos in hac re eos qui nichil
interrogandū aut inquirēndū esse dicunt
a confessi presertim cum hoc ipsum velint req
rantq; confessi. Alioquin non satis cōfūlitur ve
recundie ignorantie. et fragilitati peccantū. nec
impletur illud scripture. Alter alterius onera
portate et similia. **S**eptima cōiecturet confessor
post interrogationes quasdam pambulas sup
estate statu. cōdicōne studio vel officio confessi
Vtrū ipse verecundus sit et nimio pudore detēt
quia forte puer est vel femina vel exilis oplexio
mis. Apud tales per ceteris persuadendum est pri
mitus et figendum in animo quemadmodū con
fessio secretissima est. et omiscenti deo magis q;
peccata sua. sed ad evitandū et absoluendū et
homī fit. non ad reuelandū aut accusandū quis
ppetuo quietandū. **M**allem confessorem mori

q̄ aliquid dicendorum detegere. Tollat igitur omnem talem suspicionem nec reformident q̄ propter etiam dicenda cōfessor sit eos postmodum habiturus odio. aut contempturus. aut accusaturus ymmo tenerius eos diliger sicut filios carissimos a q̄ sue fidei se totos omiserūt

¶ Octaua laboret confessor presertim erga iuuenes a puulos habere confessionem eorum generali quia vir aut nunquam integrē confitentur nisi forsan predicti a tali confessore qualem de scribimus quoniam etiam illud esse utile apud grandeos rurales a simplices a feminas. qd si non possunt leuiter induci ad hoc poterunt ab eis fieri interrogations tales. **V**trum facta ē talis conscientia de talibus peccatis a de talibus a de tali etate a de societatibus talibus. **E**t secundum responsiones poterit animaduertere prudens confessor si plena fuerit talis confessio. **E**t si non tunc inducatur eam perficere. **¶** Nona p̄caueat sumo p̄e confessor ne sit austerus ab iniicio tristis arigidus mox enim claudetur os obstinati peccatoris primo sit affabilitas locutus etiam aliqui si itares exigat super non peccatis quo usque familiaritas quādam tracta sit. de hinc ostendat quātū iniquitatis est a ypoerisis pessime quād p̄ velle celare in confessione corā deo a quēadmodū hoc agere ē seipm̄ turpiter fallere ē quoque melius dicat

si non confessus abscedere velit q̄ fingete confessi
onem imperfectā **¶** decima querat sacerdos a cō
fidentibus. nōne velint expurgari penitus ab oī
suo crīmīne. **Et** q̄ nisi hoc velint. fas habet rece
ndi ne tempus īcassum ymo noxie detineāt
si volunt. debent iauare se a hoc melius a celeri
fieri nequit q̄ ad interrogata veritatem ple
nam responderint. **Si** vero deprehendūtur velle
mentiri a se celare ut sepe fit. per discretū cōfesso
rem coarguantur vehementer et acriter et con
pellantur veniam statim querere sup h̄mōi mē
datiō. quod postq̄ fecerunt. rursus blande et
leūter moneantur nichil dēinceps mētiri aut ce
lare. **Si** vero bis aut ter rursus mentiri fuerint
poterunt remitti a differri usq; ad tēpus alterū
in iungendo ut melius sibi p̄uideant. sepe fit ut
in altera confessione libentius apperiant omia
dum putat mēdatia priora magis imputanda
eis in īaduentiā q̄ in maliciam **¶** Undēci
ma applaudat confessor dicentibus veritatem
super delictis suis. q̄tō magis enorūissima et ab
hominanda videbuntur. Collaudentur de veri
tate de religione de timore dei de zelo ppter salutē
de confidentia ad sacerdotem et cōsimilibus. **Et**
q̄ audacter pergat ad alia mil hesitantes. fit ali
qñ non īutilis questio. si fuerint alias de tali
bus confessi. **Et** si non. qualiter īde apli⁹ nūc

loqui debeant et deo grācias agere qui talem tri-
buit voluntatem et oportunitatem. Conuenit
quoz ut per confessorem grācias presentialiter
agere moneantur. postmodū tendant ad alia
¶ Duodecima iubeat confessor ne confessi crimi-
na detegant aliorum nominando eos vel signis
certis notificando. nisi forte peccata talia sint. q̄
nullomodo aliter possunt aperiri. ut si sororem
vnicam frater male cognouerit. Aut vir uxore
non sit preterea curiosus in inquirendo p̄ticulari-
tes circumstancias peccatorum que non multū
augent vel variant grauitatem in eis. quoniam
nasceretur inde aliqui vel temptatio periculosa
vel turpitud nimia. aut hispicio retardativa co-
fundit. Nichilominus utile iudicamus pro sere
natione consciarum illoꝝ qui offiterent quia for-
te postmodū grauioribꝫ vegetetur stimulis q̄si
non bene integrē peccata sua confessi fuissent
ut plenus explicent omnia q̄ptum et quo usq; in
dicauerit confessor expedire. **¶** Terciadēcima
aggrauet et reprehendat acriter ipse confes-
sor peccata enormia postq; ista plene congo-
uerit et ostendat quanta punitione peccatori co-
fingē possit ad uegādum iā confessā sic pluries fie-
ri reptū ē etiā post offissioꝫ opletā p̄pus idcirco
habeatur certissima explicatio peccatorum. De
mīq; quicquid in confessione dixerit sacerdos

fit ipse semper in fine mansuetus atque benignus
infundens oleum consolationis et compassionis et
bonae spei. Potest insuper aliquando dicere confessor
ex quo talia et talia confessus es. que fuit gaudi
firma. noli deinceps celare aliud. sed omnia dic ut
te simul expediatis. ¶ **D**ecimaquarta. confessor
in inquisitione peccatorum et specialiter peccati
carnalis quod a multis cum summa difficultate
potest extorqueri. Primo pedentem et a gene
rationalibus incipiat et que nullam aut paucam
videtur includere culpam. quia si peccator vult
mentiri aut fugere. sepe deprehenditur per talia
que naturaliter accidunt omnibus aut rarissime
repitur opositum. qualia si statim neget. ostendat
eum timere dicere grandiora. Hoc modo noui
plures fuisse deprehensos. qui interrogantibus ne
gabant se unquam passiones membrorum pudendi ha
buisse calefactionem. vel pruritum vel erectionem
qualemcumque. vel temptationem. vel cogitationem
malam de quacunque muliere. Et dum comici
fuerant de hoc mendaciam. querebat nonne illud
erat turpific dimittere. quid agebas tu et sepe
respondebant illis quod queritur credentes ex
modo loquendi confessorum quod illud non impu
tetur ad culpam sed ad laudem. ¶ **D**ecimaquinta
sciat confessio generalitates istas esse et similes
fuerint unquam tibi quo cognosti te in societatibus

famulorum aut sociorum & specialiter in lecto
si sic audisti unquam malum ut sepe fit loqui tibi de
impudicitia & mulieribus si sic loqueraris tu si
militer & si mala desiderabas si sic verum volue-
rit unquam alter quod tangeres eum in honeste vel ipse
te si sic processus fiat vltior sub relamine tali
quod intelligat an commissa fuerit ibide mollices
sive pollutio. Et hoc peccatum bene committitur
etiam ante pubertatis annos ymmo semper im-
putatur in vigilia dum complete transit delec-
tatio. ¶ Decimasexta poterit confessor dum in
honeste loquendum erit dicere amice non cures
silo quod turpiter quoniam oportet omnia in co-
fessione dicere longe aliter dicerem aut certe file-
rem extra confessionem. Et dicantur talia satis
constanter & quasi prestanter. aut quod non repu-
tantur ita grauia nec aspiciatur fixe vultus pec-
catoris. sed diuertat confessor vultum quasi non
curans aut fere narrans fabulam dicendo sic.
Ego bene video tu fecisti sic & sic obsequenter ergo
dic totum in nomine domini. Ego tibi indulgeo si
non aliter feceris. Et si diceres omnia mala mu-
di non inde peius haberes dic audacter ymmo
a queri poterit. si velit ut super omnibus diligenter
interrogetur. si sic sub inferatur quod ergo di-
cat in omnibus veritate. ¶ Decimaseptima. Acci-
dit aliqui licet sit rauissimum sic apud circumspectum

et prouidum confessorem q̄ aperiuntur quedā
sp̄s peccatorum carnis. aut quedam circumstā
cie tales. quarum peccator non est cōscius aut
culpabilis. **E**t hinc forte scandalizabit vel doce
bitur dēmēps agere similia. licet p̄ certo nō vi
deamus ita esse timēdū. quēadmodū aliqui
eradunt. nec tantumdem q̄ propter hoc debet
obmitti diligens inquisitio peccatorum. vñiam
mala a pueris & alijs tam diligēt cōfiterentur
q̄ sc̄iuntur & aguntur ab eis. nec inquirenda ēē
indicam⁹ quasi nesciant. **S**ed quia forte ea nō
tam graūa esse credunt q̄tum sunt apud deum
aut q̄ aliter nolūt manifestare ea. Attamē in
hoc casu debet cū summa detestacōne peccatū tale
damnari. quasi non caderet etiam in hominem
tale aliquid agere. **S**ed q̄ illud dicebatur ad
experiendū discrecōnem peccatorum. An sciat
distingue inter ea que fecisset et non fecisset.
Sunt enim quidā male respōdentes affirmant
sc̄z ad omnia que confessor interrogat. **V**ecī
maoctaua p̄gat confessor ut diximus a genera
lioribus ad specialiora. a min⁹ turpibus ad tur
piora et quasi a causis ḡnalibus ad effect⁹ cāz
speciales. ut habito q̄ aliquis conatus fuerit se
aut aliū sociū luxuriose attractae. querae q̄dū
& q̄ sepe & cū quot accidit. & a quanto tpe in tō
vita. **E**t si aliqui erant de suo genere & finaliter

in qua pte corporis completa est libido sua vel
alterius. **D**enum ad alteram huiusmodi peccati
speciem peorem successive poterit inquisitio per
transire. **D**ecimanona congruit prout exper-
tus sum q̄ pueri et adolescentes masculi prius in
tempore gentilium modo dicto de cohabitacione sociorum
et famulorum tanquam de his que prima facie mi-
nus horrent quia minus insolita sunt. Postmo-
dum queratur de cohabitacione mulierum. Et
primo si unquam in etate quinque vel sex annorum
vel eo circa iacuerunt cum ancillis sicut mos est
puerorum. **C**onsequenter hortanda sunt non
solum de ancillis sed et in genere proximiori ad
qualia non descenditur nisi quasi subito et a late
dicendo sine mutacione vultus. **O**bserve video
tu similiter fecisti cum talibus et talibus. **E**t si
sic ut heu sepe fit. p̄us quam dearticuletur aliquid
amplius fiat practica consideracionis unde tunc
procedentis de collaudando peccatorum dum peccatum
apperuit. Postmodum suadeatur pro bono suo
uelle dicere circumstatias omnes in particulari sicut de an-
cillis predixit ostendendo quod pudor ille ad magnum me-
ritum sibi cedet futuraque operabit osciet tuncillitate. Ex
quo nunquam alteri deinceps reuelare copuletur.
Istimo autem quod feminis ouerto ordine faciente sunt inter-
rogaciones p̄us scilicet de cohabitacione mutua secundum.
Postmodum cum vis a puero habere expiari tole non habeo

¶ Vicefima reprehēdet forte aliq̄s audaciā hāc
confessor̄. qui talia presumant apire. que vir-
cente credibilia sunt. et fere incogitabilia. nisi ab
expertis aut aliiūdē dōctis. **Sentiat** alius quod
voluerit. ego corā deo testor me plures talibus
remedijs induxisse ad cōfessionem. q̄ fatebamē
nūq̄ etiā in articulo mortis fuisse talia dicturos
cūcūq; laudabant tamē deum totis visceribus
gratias agētes. q̄ ita se apperuerant quidam et
paucissimi reticere volebant aliquī. **Sed** tandem
redierunt fatentes illusionem esse demonis q̄
daudere os semel apertum. rursum satagebat.
Aliquādo iam cōfessi ppter obmissionem huī
interrogacōm̄. rursum ad cōfitendum induci
aptum michi fecerunt iudicium. q̄ necessaria sit
huīusmōi inquisicō. **¶** Vicefima prima iudica
bit aliquis se talia vel nescire vel nolle inquire
quia forte est ut cyrurgicus timidus et ierptus
pallescens aut spasmus patēs in aspectu fedor̄
dirorūq; vulnerū. **Fatebor** cautelam esse neces-
sariam et nō leuit debere fieri descendū ad illa ab
hominanda. nisi confessata pcedentia videantur
velut inferre talem cōfusionem. **Quod** si quis
nesciat uti cautela tali dimittat cōfuso. ne et fibi
noceat et peccatorēm si semel negauerit neq; de
prehensis fuerit scandalizet et viri in futurū cūcī
queat. quale vero debeat vniuersale remedium

readi apud omnes. nōdnum scio quoniam p̄e
dicātōes generales non sufficere satis puto
In hac tamen interim sim sententia q̄ tales ca
fus secreti p̄ puulis quo tuorē decim annorum et
infra. et pro mulieribus neq̄q̄ reseruari debent
Alioq̄n nō video q̄n multū ex hoc defectu confessio
nis integrē pditū sūnt. Ad nullōs vere amplius
q̄ ad platos spectat remediū etiam dāmannans si
claudat regnū celoz. aut p̄ negligētiā. aut p̄
hmōi rigidiorē obseruatō; occultoz. **V**icesi
ma secunda r̄ideretur saltem expediēs q̄ in q̄li
bet cura nobili cuātus si discret⁹ esset. aut aliis
loco sui vicin⁹ aut coadūtor ordinaretur quasi
penitenciarius in talibus et circa tales. esset in
super diligens audire confessiones paruulorū
inuenum quocunq; tpe vellet si vacare posset
euocando nunc vñū nūc alium q̄ p̄fecte etatis
homines ad hoc forte non possent induci. prouī
deret tamen quomodo caute et circumspēte am
bularet qui talis esset ne culpabiles et seducen
tes hmōi puulos p̄sequerent eū directe v̄l' m̄di
recte p̄ maliciā exq̄fitas et forte ḥsingēdas per
paruulos. q̄q̄ securitas maxima circa hoc ess;
puritas oscie et intencōmis et q̄ neq; verbo neq;
singno quomodo libet reuelaret que dicerentur
et ad nō reuelandū vijs omnib; induceret neq;
daēt pmāz p̄ quā possent puuli de quoq; notai

apud eos circa quod couersantur. Deniqz et
hoc melius videtur habere plures confessores
minus discretos in penitencis iniungendis. q
reservando casus multos discretis paucis. et ad
hoc hominem dicere pudore cogente ne talib;
paucis oſiteat in etenū ſic tolleabilius eſt finire
penitentia in purgatorio q ut infinita patientia in
inferno. ¶ Viceſimaticia emanat aliqui in ſacdote
ſcripul⁹ ſup oſeſſione pccoris q nō dixit oia. et
hoc habet. vel quia ſcīt aliud p oſeſſioz vel q te
net c̄ta pncipia ex iā oſeſſatis q tale pccm omi
ferit. aut alijs modis quo caſu vel remittat pe
catorē pro auſando ſe ut dictum eſt. Vel ſi
absoluat predicit ſepiuſ iterum et iterum q ſi
celat aliquid. confeffio ſua et abſolutio penitus
inualida eſt et irriſoria. Dici deniqz poterit ut ſi
mallet alteri conſiteri. pergaſ in nomine dñi. ta
tummodo fiat integra cofeffio ſua. Sufficit hoc
nec aliud exqzit a redat ſi velit alias cū puiſioe
meliori. ¶ Viceſimaquarta petat cofeffor a pccō
re ſi xpoit ap̄li⁹ abſtine cū auxilio dei deinceps a
pccis. Itē ſi caret odio coñ alii. Itē ſi vult rea
lit dū poteit alienū restituē. Itē ſi occasioes cer
tas pccoz vitaē xpoit ut oſubiatū et vſuas et ſi
milia. Si aliqd iſtoz defuerit. nō val; abſoluto
neqz tradi debet ſi hoc peccator fateatur. Suade
atur tamen agere interim bona que poterit ut

I

de illuīet cor ipius. Itē dixi de ēuocatōe seduc
toꝝ maloſilīs & moſibꝝ p eū & diffamatorꝝ iuſ
te & ſimilibꝝ nō req̄ēdo tñ vlt̄ illud qd̄ reſimi
liſ ſie pōt ad talia reparāda. **N**iceſimaquāta
mūgat oſfeso; pmāz nō alia ꝑ de oſefu pccoris
& de qua ſperet iple cō; n forte pccā eſſent publi
ca & ſcādalosa. p qbꝝ ad reparacōe cogi debēt
iūtꝝ. Ceterꝝ pōt aliquī daē pmāz de nō pccāndo
tali vñ tali criminie p certū tēpꝝ futurꝝ ſb pñi aliq
vñ pecūaria vñ corpali efficacit̄ ſoluēda aut ſb
debito redeūdi ad oſfessiō; inſra biuū pꝝ ppet̄
cōe delicti aut aliqud hmōi omoueat tñ ipē oſef
ſus ne pmāz hāc aut alia quālibꝝ acceptꝝ ſi non
ea pponat ſe firmit̄ ipleturꝝ. Agnoueit enī ſe in
purgatioꝝ ꝑ i hoc mūdo gūꝝ oia ſoluturꝝ. Cete
rū de zelādo pmāz ſuā & ea q̄ in oſfessiōe acta dic
taq; fuerit & de nō respōdeo ea cuiōe iterroga
tibꝝ moneat. Demiq; reliq multa tēdi potuerat
quoꝝ nōnulla iā oſcripsi pñm latī eloq̄o. pñm
in gallico i varīs tēdatul. Et alij doctoēs lōge
amplioā utilioāq; & vñ. Nec interi pro ſua bre
uitate ne fastidio ſint ſufficiāt. Et q̄ ſi quis ad
opꝝ hoc ſalubere iū bona fide pceſſeit ille plus
eſcēdo & orādo ꝑ legēdo erudit̄ atq; pficiet.

Et ſic eſt finis huius Tractatuli. ac